

Innspill til regjeringens lese- og skrivestrategi

26. mai 2023

Dysleksi Norge er en organisasjon for alle med lese- og skrivevansker, matematikkvansker og språkvansker. Vi har over 10 000 personlige medlemmer i tillegg til en rekke medlemsskoler. Vi takker for muligheten til å komme med innspill til det viktige arbeidet med en ny lese- og skrivestrategi.

Norske tiåringer har blitt dårligere til å lese, de leser mindre, og de har mindre lyst til å lese. Hvorfor? Det vet vi ikke, men mange peker mot digitalisering i skolen. Stadig flere vil ha skjermene ut.

Siden forrige PIRLS-undersøkelse har det vært digital skole og det har vært hjemmeskole. Det har vært sosial isolasjon og avstand til læreren. Foreldre som var lærer-assistenter, samtidig som de hadde hjemmekontor og lærere fra hjemmekontor som samtidig hadde egne barn på hjemmeskole.

Lesevansker er arvelig. Så barna med lesevansker har fått hjelp til å lese av voksne med lesevansker. Sånt kan det komme veldig fine ting ut av, ting som forståelse, aksept og samhörighet. Men det kan og være vanskelig. Undertrykte følelser, manglende mestringsfølelse og resignasjon.

Digitalisering under korona var nødvendig, krevende og komplisert. Men det var ikke et bevis for at det digitale ikke virker. Det finnes både god og dårlig digital undervisning og det finnes både god og dårlig leseopplæring.

Vi leser dårligere på skjerm enn på papir. For barn som har lesevansker, så er ikke skjermlesing viktig fordi de leser med øynene – det er viktig fordi de leser med ørene. De får tilgang til bøkens fantastiske univers, og de får tilgang til læring, fordi de får teksten lest opp. Til dette argumentet er motsvaret som regel at man ikke skal ta bort utstyret til elevene med lesevansker. Alle må vel ikke ha skjerm for at dem med lesevansker skal få hjelp? Kanskje ikke, men digitaliseringen av skolen har ihvertfall ført til mer inkludering. Ambisjonen og målet med universell utforming er nettopp at *hovedløsningen skal være tilgjengelig for alle*.

Bildet på dette er gjerne at en rullestolbruker skal kunne bruke hovedinngangen til en bygning. Hvis rullestolbrukeren må bruke bakdøra, så er ikke det universell utforming. Det er ikke inkludering. I skolen må også hoveddøra være åpen for alle. Jeg håper at debatten

fremover kan handle om *hvordan* digitaliseringen av skolen skal være, ikke *om* skolen skal være digital.

Skjermene og digitaliseringa har åpenbare utfordringer. Disse må vi ikke forenkle, men vi må prøve å løse dem. Jeg tror mange lærere sliter med å kjenne seg igjen i fullstendig frislipp av digitalisering, uten en eneste pedagogisk plan eller tanke. Det er ikke alt eller ingenting. Kanskje må flere papirbøker tilbake i skolen. Men løsningen er ikke å gå fra en grøft til en annen. Heldigvis finnes det mange gode skoler og lærere som er gode på dette. La oss lytte til dem, la oss lære av dem.

Og når alt kommer til alt så kan ikke leselyst reduseres til et spørsmål om boka er digital eller på papir. Det må fortsatt være rett bok til rett leser. En tolvåring med lesevansker får ikke leselyst av en barnebok – bare fordi den har enklere språk. Den fantasifulle tenåringen må få fordype seg i magiske historier. Den faktaorienterte må få lese historiene til dem eller de som interesserer. Vi må ikke være sneversynt i hva som er lesing, og hva som er bra nok. Tegneserier er lesing – og det er bra nok. Lydbøker er lesing – og det er bra nok.

Hvem er de med lesevansker og hvordan kan de hjelpes?

Elever med lese- og skrivevansker og språkvansker blir gjerne fanget opp for sent, eller ikke i det hele tatt ¹. Dette er en åpenbar utfordring som også påvirker leselysten. Men disse elevene kan i stor grad hjelpes. Det er både mulig å redusere omfanget av lesevanskene deres ved hjelp av riktige tiltak til riktig tid, og det er mulig å la dem kompensere for vanskene sine. Begge disse tiltakene vil bidra til økt leselyst.

Prosjekt leseglede

Dysleksi Norge har hatt et prosjekt kalt leseglede siden 2016. Ved hjelp av fabelaktige pedagoger og formidlere, har vi reist rundt til biblioteker fra Hammerfest i nord til Kristiansand i sør, og gitt leseglede. De har formidlet fantastiske historier til de yngste barna – gjerne som en del av en bokserie, sånn at leselysten kan tennes. Barna har lært om hvorfor noen barn ikke lærer seg å lese like fort, og at det er helt greit, og de har lært om andre måter å lese på. De har lært om lesing fra papir, lytting til lydbok, og opplesing fra skjerm. De har lært at det finnes lydbokbiblioteker – og at all lesing er like mye verdt. Vårt lesegledeprosjekt er bare et av veldig mange prosjekter. Takket være prosjektmidler kan vi fortsette å reise rundt og vekke leselyst – også hos dem som synes lesing er litt trått. Slike prosjekter fortsetter å være viktige i tiden fremover.

Men selve leselyststrategien må ta på alvor de store spørsmålene. Spenningen mellom papirboka og den digitale boka og finne løsninger som er universelt utforma og som kan inkludere alle. Men kanskje aller viktigst: Strategien må ta på alvor at leselyst og leseferdigheter handler om mye mer enn om boka foreligger i trykket utgave eller om den er digital.

¹ [Rapport utredningspraksis 2021.pdf \(dysleksinorge.no\)](#)

Kultur- og likestillingsdepartementet og kunnskapsdepartementet ber om svar på følgende spørsmål:

De tre største utfordringene knyttet til lesing og leselyst

Dysleksi Norge mener at de tre største utfordringene knyttet til lesing og leselyst i dag kan knyttes til

1. Identifisering (fange opp)
 - Personer med lesevaner blir ofte ikke fanget opp i tide, eller i det hele tatt. Dette henger også sammen med god begynneropplæring i lesing.
2. Kompensering
 - Kompenserende støtte gjennom digitale løsninger har økt i utbredelse og fungerer nå som en inngang til inkluderende opplæring. Antidigitale holdninger i samfunnet og skolen i senere tid, er en stor utfordring.
3. Konkurransen
 - En åpenbar utfordring knyttet til lesing og leselyst er konkurranse fra underholdningsindustrien.

De tre viktigste målgruppene for strategien

Dysleksi Norge mener at personer med lesevaner må være en viktig målgruppe for leselyststrategien. Dette bør ikke forstås som en ensartet gruppe. Vi nøyer oss med å peke ut to målgrupper:

1. Barn og ungdom med lesevaner
2. Voksne med lesevaner

Vi mener at den strategiske tilnærmingen til leselyst må bygge på nyansene i at personer med lesevaner bærer med seg ulik bagasje blant annet på grunn av alder og at voksne med lesevaner har noen særegne utfordringer.

De tre viktigste tiltakene i strategien

Dysleksi Norge mener at de viktigste tiltakene i strategien må være:

1. Fortsatt digital satsing/ universell utforming
2. Fokus på riktig bok til riktig leser
3. Riktig opplæring (lytteferdigheter, teknologi og begynneropplæring i lesing)

Eksempler som bidrar til leselyst

1. Dysleksi Norges prosjekt leseglede
2. Opplæring i kompenserende verktøy og god begynneropplæring i lesing
3. Tilgang på tilgjengelig litteratur (både lettleste bøker og lydbøker)

Med vennlig hilsen

Caroline Solem, generalsekretær i Dysleksi Norge

Rita Lie, fagleder i Dysleksi Norge